

Käräjäoikeuden ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneen syytekohtan sisältäneessä rikosasiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Helsingin käräjäoikeuden 28.6.2022 asiassa dnro R 20/6342 antamaan tuomioon nro 22/127179.

Tuomiossaan käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi toisen rikoksen ohella syytekohtassa 2 toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon, jonka tekoaika on ollut 17.8.2018. Tekoja koskeva haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi 8.2.2021 mainitun teon syyteoikeuden jo vanhennuttua.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari on 30.1.2023 antanut asiasta pyytämäni selvityksen. Hän on myöntänyt huolimattomuusvirheen vuoksi tuominneensa vastaajan syytekohtassa 2 teosta, jonka syyteoikeus on ollut vanhentunut. Käräjätuomari on todennut, että asia on ollut käräjäoikeudessa vireillä varsin pitkään ja aiemmin toisen käräjätuomarin käsiteltävänä. Kertomansa mukaan käräjätuomari lienee epähuomiossa poikenneensa tavanomaisesta käytännöstään, jossa hän tarkistaa vanhentumisen syytekohtittain asiakirjat saatuaan. Lisäksi hän on todennut, että ehdottomana painopisteenä oikeudenkäynnissä on ollut luonteeltaan huomattavasti vakavampi ja kiistetty toinen syytekohta.

Kärjäjätuomari on myös todennut tuomion perusteluissa, ettei syytekohtan 2 teolla ole ollut sanottavaa vaikutusta rangaistuksen mittaamiseen, ja että vastaajalle ei ole aiheutunut virheestä myöskään tosiasiallista vapaudenmenetystä, koska vastaajalle on tuomittu ehdollista vankeutta.

Kärjäjäoikeuden laamanni on 7.2.2023 antamassaan lausunnossa todennut, että kärjäjätuomari on selvityksestä ilmenevällä tavalla virheellisesti tuominnut teosta, joka on ollut vanhentunut.

Lisäksi syyttäjänä asiassa toiminut Syyttäjälaitoksen Etelä-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä on pyynnöstäni antanut 2.3.2023 selvityksensä ja apulaisvaltakunnansyyttäjä 16.3.2023 lausuntonsa. Aluesyyttäjä on antamassaan selvityksessä todennut, että kyseistä asiaa koskeva pöytäkirja on saapunut virastoon 18.12.2019 ja hän on tehnyt asiassa syyteharkintaratkaisun 29.7.2020 kesälomalta palattuaan. Koska kyseistä asiaa on tutkittu ainoastaan nimikkeellä törkeään henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu, ja se on ollut myös ainoa nimike pöytäkirjan kannessa, ei aluesyyttäjä ole pöytäkirjan saadessaan mieltänyt, että asiassa olisi minkään näköistä riskiä jonkin syytekohtan vanhenemisesta. Aloittaessaan syyteharkinnan tekemisen hän on huomannut, että kyseisessä asiassa täyttyy myös rikosnimike toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito.

Aluesyyttäjä on todennut selvityksessään, että mikäli hän huomaa syyteharkintaa tehdessään, että jokin nimike on pian vanhentumassa, hänen normaali toimintatapansa on olla asiasta yhteydessä kärjäjäoikeuteen esimerkiksi puhelimitse, koska kärjäjäoikeudelle toimitettavaan infolehteen tehtävä merkintä ei ole erityisen kiireellisissä tapauksissa hyvä tapa muun ohella siksi, koska niitä ei välttämättä lueta heti ja haastamisprosessi ei näin ollen ala riittävän nopeasti. Koska kyseisestä tapauksesta on kuitenkin kulunut aikaa, ei aluesyyttäjä enää muista, onko hän tässä asiassa ollut vanhentumisvaarasta yhteydessä kärjäjäoikeuteen. Selvityksen mukaan vastaajan haastamisajankohta ei ole missään vaiheessa tullut hänen tietoonsa. Lisäksi hän on nostanut esille sen, että vastaajalla on ollut eri prosessin vaiheissa kolme eri avustajaa, eikä ennakkovastauksessa, kärjäjäoikeudessa tai vielä hovivalituksessakaan ole ilmeisesti heidän osaltaan otettu kantaa siihen, että syyteoikeus olisi näiltä osin vanhentunut.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut lausunnossaan, että syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n ja valtakunnansyyttäjän ohje syyttäjän tehtävien kiireellisyydestä ja etusijajärjestyksestä (VKS:2016:4) velvoittavat syyttäjää asettamaan vanhentumisuhan alla olevan asian etusijalle muihin tehtäviinsä nähden. Lausunnon mukaan aluesyyttäjä ei kuitenkaan ole voinut priorisoida kyseistä asiaa sen tultua hänelle jaetuksi, koska mitään perustetta priorisoinnille ei ole ollut tiedossa. Kärjäjäoikeuden huomion kiinnittämisestä syyteoikeuden vanhentumisvaaraan apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut, että tiedon laittaminen asiasta kärjäjäoikeudelle toimitettavaan infolehteen olisi ollut kiiretilanteessakin asianmukainen toimenpide, vaikka aluesyyttäjä

olisi informoinut käräjäoikeutta myös jotakin toista kanavaa pitkin. Lisäksi apulaisvaltakunnan-syyttäjä on todennut, että tapahtunut virhe ei ole aiheuttanut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia tai muutakaan vahinkoa, ja että kysymys on uhrittomasta rikoksesta, jonka syyksi lukemisella ei ole ollut rangaistuksen mittaamisen kannalta merkitystä.

RATKAISU

1 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 41 luvun 6 §:n mukaan toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikosasia on tullut käräjäoikeudessa vireille 29.7.2020, jolloin syytekohtana 2 käsitellyn 17.8.2018 tehdyn teon syyteoikeuden vanhentumiseen on ollut aikaa noin kolme viikkoa. Asia on kuitenkin jaettu käräjätuomarin käsiteltäväksi vasta syyteoikeuden jo vanhennuttua. Saatuun asian käsiteltäväkseen Käräjätuomari ei kuitenkaan ole havainnut syyteoikeuden vanhentumista ja on siten selvityksessään myöntämällään tavalla tuominnut vastaajan vanhentuneesta teosta, vaikka siitä ei olisi saanut rangaistusta määrätä.

Helsingin hovioikeus on 30.11.2023 asiassa dnro R 22/1834 antamallaan tuomiolla nro 23/148476 hylännyt toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoa koskeneen syytekohtan vanhentuneena. Hovioikeus ei ole muuttanut Helsingin käräjäoikeuden tuomiota vastaajalle määrätyn yhteisen rangaistuksen mittaamisen osalta.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu

edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Kärjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän missään vaiheessa kiinnittänyt huomiota tekojen syyteoikeuksien vanhentumiseen. Hän ei kiinnittänyt siihen huomiota saadessaan asian käsiteltäväkseen, antaessaan haasteen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Prosessissa oli näin ollen useita vaiheita, joissa kärjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikoksista voida käsitellä, saati siitä tuomita.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei kärjätuomarin virheistä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia, eikä asiasta käytettävissä olevien tietojen perusteella ole aiheutunut asian asianosaisille tai muille henkilöille muutoinkaan vahinkoa. Vastaajaa oli syytetty asiassa muistakin teoista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen asiakokonaisuudessa on ollut sinänsä tarpeellista. Syyteoikeuden vanhentuminen ei myöskään ole ollut seuraus kärjätuomarin omasta menettelystä. Kärjätuomarin asiassa tekemät virheet ovat korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta kärjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

2 Aluesyyttäjän menettelyn arviointi

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänänsä olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Aluesyyttäjän selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjän lausunnon mukaan syyttäjälle toimitettujen asiakirjojen perusteella ei ole ollut suoraan havaittavissa, että rikoskokonaisuuteen on liittynyt vaara syyteoikeuden vanhentumisesta. Yhdyn näihin arvioihin. Aluesyyttäjä ei ole menetellyt moitittavasti syyteharkintaa suorittaessaan.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä on todennut eräässä muun ohella syyteharkinnan joutuisuutta koskeneessa asiassa (dnro OKV/709/30/2020) antamassaan lausunnossa, että Syyttäjälaitoksesta annetun lain, valtion virkamieslain ja syyttäjän tehtävien kiireellisyydestä ja etusijajärjestyksestä annetun valtakunnansyyttäjän ohjeen VKS:2016:4 periaatteista ilmenevä hyvä syyttäjätapa edellyttää paitsi sitä, että syyteharkinta valmistuu ennen syyteoikeuden vanhentumista, myös sitä, että syyttäjä omilla toimenpiteillään mahdollisuuksien rajoissa huolehtii käräjäoikeuden edellytyksistä antaa haaste ajoissa tiedoksi vastaajalle ja siten katkaista syyteoikeuden vanhentuminen. Mainitussa asiassa, jossa syyte oli nostettu vain kolme päivää ennen eräiden syytekohtien vanhentumista, olisi apulaisvaltakunnansyyttäjän arvion mukaan kuulunut asianmukaiseen viranhoitoon, että syyttäjä syytettä nostaessaan olisi erikseen kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota vanhentumisajan läheisyyteen.

Tässä asiassa syytteen nostamisesta on toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussa pitoa koskevan syytekohtan vanhentumiseen ollut aikaa noin kolme viikkoa. Asiassa käräjäoikeudelle toimitetussa info-lehdessä ei ole selvitysten perusteella ollut merkintää syyteoikeuden vanhentumisvaarasta. Epäselväksi on jäänyt, onko aluesyyttäjä tiedottanut käräjäoikeutta vanhentumisvaarasta jollakin muulla tavalla. Apulaisvaltakunnansyyttäjä on asiassa antamassaan lausunnossa kuitenkin todennut, että tiedon laittaminen asiasta käräjäoikeudelle toimitettavaan infolehteen olisi ollut asianmukainen toimenpide, vaikka aluesyyttäjä olisi informoinut käräjäoikeutta myös jotakin toista kanavaa pitkin.

Totean näkemyksenäni, että asianmukaiseen viranhoitoon olisi kuulunut, että käytettävissäni olevan selvityksen perusteella asiassa muutoin asianmukaisesti toiminut aluesyyttäjä olisi syytettä nostaessaan vielä kiinnittänyt käräjäoikeuden huomiota syytekohtan vanhentumisajan läheisyyteen käräjäoikeudelle toimitettavaan info-lehteen tehtävällä merkinnällä. Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan näkemykseni vastaisen varalta hänen tietoonsa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on edellä päätökseni kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan käräjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

Saatan aluesyyttäjän tietoon edellä kohdassa 2 esittämäni näkemyksen.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän tämän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Oikeuskansleri on 8.12.2023 saattanut vastaajan avustajana asiassa toimineen luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelyn valvontalautakunnan tutkittavaksi valvonta-asiana (OKV/1671/62/2023).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen